

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING ILMIY IJODIY
FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI**

Umarov Husniddin Egambayevich

Guliston Pedagogika instituti, katta o'qituvchisi

Maxmudova Sabina Amriddin qizi

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqichi talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10498517>

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy ijodiy faoliyatini takomillashtirish yo'llari va yuzaga keluvchi qiyinchilik hamda muammolar, pedagog shaxsining o'ziga xosliklari bilan bog'liqlikda duch keladigan qiyinchiliklar, o'qituvchi faoliyatida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish strategiyalari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: ijod, ijodkorlik, kreativlik, takomillashtirish, muammo, usul, metodika, ijodiy, reproduktiv faoliyat, kasbiy faoliyat, kasbiy rivojlanish, psixologik muhofaza, kasbiy deformatsiya.

**WAYS TO IMPROVE THE SCIENTIFIC CREATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE
ELEMENTARY SCHOOL TEACHER**

Abstract. In this article, ways to improve the scientific and creative activity of future elementary school teachers and the difficulties and problems that arise, the difficulties encountered in connection with the peculiarities of the pedagogue's personality, and the elimination of difficulties that arise in the teacher's work strategies are discussed.

Key words: creation, creativity, creativity, improvement, problem, method, methodology, creative, reproductive activity, professional activity, professional development, psychological protection, professional deformation.

**ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАУЧНОЙ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ**

Аннотация. В данной статье рассматриваются пути совершенствования научной и творческой деятельности будущих учителей начальной школы и возникающие трудности и проблемы, трудности, возникающие в связи с особенностями личности педагога, а также устранение трудностей, возникающих в деятельности учителя. обсуждаются стратегии работы.

Ключевые слова: творчество, творчество, творчество, совершенствование, проблема, метод, методология, творческая, репродуктивная деятельность,

профессиональная деятельность, профессиональное развитие, психологическая защита, профессиональная деформация.

Bizning asosiy maqsadimiz - yoshlarning sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishiga erishish, ularning o'z qobiliyati va iste'dodini ro'yobga chiqarish uchun barcha zarur sharoitlarni yaratib berishdan iborat.

Sh.M.Mirziyoyev

Mamlakatimizda yosh avlodning jismonan va ma'nan barkamol bo'lib voyaga yetishiga davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida e'tibor qaratilishi zamirida, albatta, mustaqil tafakkurli, ijodkor va yuksak ma'naviyatli shaxsni kamol toptirish maqsadi mujassam. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan 5 ta muhim tashabbusda ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy sohalaridagi ishlarni yangicha tizim asosida yo'lga qo'yish borasida belgilangan vazifalar yoshlar ta'limtarbiyasiga daxldor muhim chora-tadbirlar ijrosini taqozo etadi. Shuningdek, 2018 yil 17 iyundagi "Yoshlar – kelajagimiz" Davlat dasturi to'g'risida"gi hamda 2019 yil 29 avgustdagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmonida ham yoshlar ta'lim-tarbiyasiga qaratilgan kompleks vazifalar o'z ifodasini topganligi masalaning jamiyat va millat hayotida dolzarb ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Mazkur hujjatlarda qayd etilgan talablar uzluksiz ta'lim tizimida qo'lga kiritilayotgan innovatsion o'zgarishlarning mazmun-mohiyatiga bog'liq bo'lib, asosan, boshlang'ich ta'lim jarayoniga ham tegishlidir. Chunki bu bosqichda o'quvchilar savodxonlik asoslari, hisoblash tafakkuri, mehnat ko'nikmalari va shaxs ma'naviyati elementlari bilan qurollantiriladi. Shu bois, zamonaviy ta'lim tizimi, uning maqsad va vazifalari mamlakatimiz taraqqiyotiga xizmat qiladigan ta'lim-tarbiya jarayoni oldiga qo'yilgan muammo yechimiga mos bo'lishi kerak. Bular zamonaviy ta'lim tizimidagi sub'yektlar, xususan, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini jamiyat taraqqiyoti darajasiga muvofiq muntazam holda yuksaltirib borishni taqozo etadi.

Demak, bugungi kun o'qituvchisi o'z ustida tinimsiz mehnat qiladigan, har tomonlama keng fikrlaydigan, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini samarali qo'llay oladigan ijodkor shahsga, yoshlarning yuragiga chuqur kirib boradigan yuksak fazilatlar egasiga aylanishini hayotning o'zi taqazo etmoqda [2]. Shu nuqtayi nazardan, hozirgi kunda o'qituvchining pedagogik mahoratini ijodiy faoliyatini yanada oshirish muammosi davr talabidir [5].

Demokratik huquqiy jamiyat qurish jarayonida o'qituvchining o'zni, vazifalari yosh avlodni tarbiyalash ishiga javobgarligi muhim ahamiyatga ega. Hozirgi zamon o'qituvchisi o'z pedagogik mahorati jarayonida qator ta'limtarbiyaviy vazifalarni bajaradi [7]. U, avvalo, ta'lim muassasalari o'quv jarayoni va darsdan tashqari faoliyatda o'quvchilarning porloq kelajagi uchun javobgar shahsdir [8]. O'qituvchi mehnatining muvaffaqiyati va samarasi uni ilmiy jihatdan puxta tashkil etishga, mehnatni oqilona uyushtirishga ta'sir etadigan shart-sharoitlarga va mehnatni doimo ijodkorlik bilan amalga oshiriladi. Shuning uchun mehnatni amalga oshiruvchi o'qituvchi, avvalo, o'z mehnatini rejalashtirishda, o'zi puxta egallagan pedagogik mahoratiga o'z ilmiga tayanishi lozim. Hozirgi zamon axborot kommunikatsion texnologiyalarning taraqqiyoti davrida o'qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil qilish fan va texnika yutuqlarini o'qituvchi tomonidan qay darajada o'zlashtirilishga ham bog'liq [9]. Dunyo tarbiyashunoslik ilmidagi bolalarning yetakchi faoliyati o'yin ekani va o'yinlarning maktabgacha yoshdagi davrda muhim sanalishihar jihatda asoslab berilgan. O'yinlarning didaktik shakli boshlang'ich ta'lim amaliyotida ham o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Didaktik o'yinlar jarayoni zahirida o'quvchilarga ta'lim berish, olam va odam sirlarini anglatish, mustaqil mulohaza yuritishga undash hamda shular asnosida ma'naviy to'kislik sari yuz bergan shaxsni shakllantirish maqsadi yotadi. Buning hammasi boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodkorligini oshiradi darslariga beradi. Bevosita bolalarning o'yinlariga bag'ishlangan tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, o'yinlar nafaqat nafaqat maktabgacha yoshdagi bolalarning, balki boshlang'ich sinflar o'quvchilarning ham asosiy ish faoliyatidan biri bo'lib, ularning shaxs sifatida shakllanishlariga o'z ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini tashkil etish haqida so'z ketganda, ijodkorlikning o'zi nima ekanligini aniqlash, so'ng ijodiy faoliyatni tashkillashtirish mezonini tanlash maqsadga muvofiq.

Ijodkorlik o'qituvchining o'z mehnati davomomida jarayonida mustaqil faoliyat olib borishi kasbiy faoliyatining ta'lim mazmunini belgilovchi o'qituvchining ijodkorligida namoyon bo'ladi [3].

Ijodkorlik - bu o'qituvchining ta'lim tarbiya jarayonida sifat jihatidan yangi orginal va takrorlanmas biror ilmiy yangiliklarni paydo qiluvchi jarayondir. O'qituvchining mahsuldor ijodkorligida belgilangan har qanday muammo muvaffaqiyatli hal qilinadi, ijod qilishga layoqatli bo'lgan o'qituvchilarning asosiy qismida bu jihatlarni namoyon bo'ladi. O'qituvchining evristik ijodkorligi, jahonda ro'y berayotgan kasbiy faoliyatiga yangiliklarni dadil o'zlashtirish va targ'ib qilishni anglatadi, ya'ni uning asosida g'oyalar, farazlar hosil qilish intensivikasiya qilish va ularning haqiqatga yaqinligini, ehtimoliligini, ishonchliligini izchil amalga oshirish va bunda yangi

holatda dadil harakat qilish qobiliyati, fikirlash jarayoni asosida tafakkurni rivojlantirish kuzatiladi. O'qituvchining kreativ ijodkorligida ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan yangi nazaryalarni yaratish mujassamlashgan, u o'zining mustaqil g'oyalar va takliflar bilan chiqadi, mohir va tajribali, layoqatli o'qituvchilargina bunga erishishi mumkin[8]. Yevro'palik sotsiologlarning o'qituvchining mehnatining ijobiy holatini "oqimini his qilish", ya'ni o'za faoliyatiga to'liq kirishib ketish va faoliyat jarayonida qoniqish hosil qilish deb atashadi, bu esa, o'z navbatida, o'qituvchining yuqori ichki refleksiv holati kuchli bo'lishi haqida haqida guvohlik beradi. O'z kasbi jarayonida ijodkorlikni va mehnatidan qoniqishni beradi his qilmaydigan o'qituvchilarning mehnat faoliyati ko'pincha harakatsizlikka, asablarining tez charchashiga va g'ashlikka olib keladi.

Insoniyat ijodiyotning sub'ekti sifatida o'zini anglashi ijodkorlik muammosi va tushunchalarini ko'rib chiqishning yangi yo'nalishlarini belgiladi. Faylasuflar inson ijodiy faoliyatining mohiyatini, gnoseologik va umummetodologik xususiyatlari muammolarini o'rganadilar.

Shunga ko'ra, XX asr mahalliy falsafasida "IJODKOR ODAM" muammosini hal qilishga urinish maqsadi yetakchilik qilgan. Ijodiy pedagogik faoliyatning keyingi mohiyatli tavsifi uchun "kreativlik" – ijodkorlik tushunchasiga murojaat qilish zarur, bu esa ko'rib chiqilayotgan kategoriyaning markaziy havolasi sanaladi. Kreativlik nazariyasini ishlab chiquvchilardan biri Ye.P.Torrens bo'lib, u kreativlikni muammolarga, bilimning yetishmasligi, ularning hamohang emasligi, nomuvofiqligiga nisbatan ta'sirchanlikning paydo bo'lish jarayoni sifatida belgilaydi.

Dj.Gilford o'zining modeli asosida kreativlikning to'rt omilini ajratib ko'rsatadi:

– o'ziga xoslik, semantik moslashuvchanlik, obrazli moslashuvchanlik va semantik o'z-o'zidan yuzaga keladigan moslashuvchanlik bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini tashkil etishga doir metodik ta'minotning yetarli emasligi;

– ta'lim jarayonida talabalarni ijodiy faoliyatga yo'naltirish bilan bir qatorda kommunikativ kompetentligini rivojlantirish hamda sohaga oid yangiliklarni o'zlashtirishga qaratilgan seminar-trening va master klasslarni o'tkazishga ahamiyat berilmayotganligi;

– ijodkorlikka oid topshiriq va mashqlarni bajarishda axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish, elektron ta'lim resurslarini yaratish bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga e'tibor qaratilmayotganligi va h.k.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy faoliyatida yuzaga keluvchi qiyinchilik va muammolarning ob'ektiv shart-sharoitlariga quyidagilarni kiritish mumkin:

- a) yetarli metodik ta'minotga ega bo'lmaslik;
- b) faoliyatini baholashdagi yuzakilik;

v) ikkinchi darajali vazifalarga jalb etilishi.

Quyidagilar pedagog shaxsining o'ziga xosliklari bilan bog'liqlikda yuzaga keladigan qiyinchiliklar qatorini tashkil qiladi:

- pedagogik faoliyatni amalga oshirishda ichki kuch va imkoniyatlarning yetarli emasligi;
- faoliyatini sohadagi islohotlarga uzviylik holda o'zgartirishga imkon bermaydigan o'z-o'zini yo'naltirish mexanizmining buzilishi;
- salbiy psixologik holatlar (ishonchsizlik, asabiylik, qo'rquv, o'z faoliyatidan qoniqmaslik va boshqalar).

O'qituvchi faoliyatida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish quyidagi strategiyalarga asoslanishni talab etadi:

- 1) kasbiy rivojlanish (konstruktiv strategiya);
- 2) psixologik muhofaza (himoya strategiyasi);
- 3) kasbiy deformatsiya (destruktiv strategiya).

Ijodiy fikrlash ijodiy faoliyatga yo'naltiruvchi bosh mezondir. Talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning asosiy komponentlarini tadqiq qilgan G.Ergashevaning qayd etishicha, "jamoadagi ma'naviypsixologik iqlim ijodiy muhit yaratishga yo'naltirilgan bo'lishi, ijodga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillarni baratarf etishi lozim. Qulay psixologik muhit quyidagilar bilan tavsiflanadi: barcha talabalarda ijodiy jarayonning ortishi, stereotiplarning erkinligi, muhokamalarning noqulay bo'lmasligi, tashabbusi va mustaqilligi, ijodiy kasbiy faoliyatga qiziqish va tayyorligi" [9; 49-b.].

Albatta, bu jihatlarga e'tibor qaratishda talabalardagi yaqqol ko'zga tashlanadigan xususiyatlarga asoslanish, individual imkoniyatlarini ko'zda tutish va rag'batlantirish zarur. Bizningcha, jamoaviy ijodiy faoliyatni tashkil etishga tayyorlashda talabalar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini yaratish, musobaqalashish, kuch sinashish imkoniyatini berish ularda ijodiy g'oyalarni qo'llab-quvvatlashga motivatsiya uyg'otadi. Ijodkorlik natijasi faqat qandaydir mahsulotni yaratishda emas, balki ijodkor sub'ektining o'zini rivojlantirishida, ya'ni insoniyat faoliyati shakllarida amalga oshiriladigan taraqqiyotida namoyon bo'ladi.

Ijodiy rivojlanish barcha taraqqiyot kabi ikki ko'rinishdagi elementni qamrab oladi: reproduktiv (mavjud narsani qaytadan tiklash) va ijodiy (ilgariga qarab intilish imkonini beruvchi yangilik). Ijodiy harakat muammoning yuzaga kelishi, hal qilishga tayyorgarlik, g'oyaning paydo bo'lishi, va nihoyat, uni mujassamlashtirish kabi bir necha bosqichlarga bo'linadi.

Fikrimizcha, o'qituvchi ijodkorligining asosi bo'lib kasbiga nisbatan qiziqishi, manfaatdorligini ifodalovchi ichki motivatsiyasi, iroda sohasining rivojlanganligi va tubdan

o'zgargan faoliyatga intilishi hisoblanadi. Demak, bo'lajak o'qituvchining jamoaviy ijodiy faoliyatini tashkillashtirishda uning qiziqishlari yo'lidagi xatti-harakatlarini qo'llab-quvvatlash, talabalar oldiga aniq maqsad va vazifalarni qo'yish hamda ijodiy faoliyatga faol jalb etish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, o'quv jarayoni integratsiya predmetlar tizmini inkor etmaydi, integratsiya tizmini takomillashtiradi, kamchiliklarni bartaraf etadi, predmetlar orasidagi aloqalar va bog'liqliklarni chuqurlashtiradi, bunday yondashuvlar diffirensiya va integratsiya orasidagi munosabatlarni tushunishga tayanadi. Pedagogikaning maqsadi bir xil maqsad va vazifalarga ega bolgan turli fanlarning element va qisimlarini bir butunga birlashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, u integratsiyani amalga oshirishda o'qituvchilarga yordam berishdir.

Olib borilgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'qituvchilarda, keyinchalik esa bitiruvchilarda u yoki bu fanlarni o'rganib, shu bilimni, ko'nikmalarni boshqa fanlarni o'rganishda qo'llashga qiynalib, ularni mustaqil fikirlash, olingan bilimlarga o'xshash yoki yangi vaziyatlarga ko'chira bilish ko'nikmalari. Bularning hammasi boshlang'ich sinflardagi turli fanlar bo'yicha mashg'ulotlarning o'zaro kelishmovchiligi sababli sodir bo'lmoqda. Bu holatda integratsiya bir predmet bo'yicha bilimlarni ikkinchisiga ko'chirish va faoliyatning almashinishi emas, balki zamonaviy fanlar integratsiyasi yo'nalishlarini aks ettiruvchi yangi didaktik ekvivalentlarni yaratish jarayoni hamdir.

REFERENCES

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va faravon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: O'zbekiston, 2016. – B. 32-33.
2. Baltamuratova A.P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy tayyorlash jarayonida ijodiy faoliyatini takomillashtirish samaradorligi TDPU "Ilmiy axborotlari" jurnali 11-son 2022.
3. Baltamuratova A.P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi ijodiy faoliyatining mazmuni va tuzilishi // UzMU xabarlari ilmiy jurnali, 1/1 2023 ISSN 2181-7324
4. Mavlyanova R., Rahmonqulova N. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiya. – T.: 2013, 177 bet.
5. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии [Текст]: учеб. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / С.А.Смирнов, И.Б.Котова, Е.П.Шиянов [и др.]; под ред. С.А.Смирнова. – 4-е изд., испр. – М.: Изд. центр «Академия», 2000.

6. Загвязинский, В.И. Педагогическое творчество учителя [Текст]: пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.И.Загвязинский. – М.: Педагогика, 1987.
7. O'zbek tilining izohli lug'ati. F harfi. – T.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2006. www.ziyouz.com kutubxonasi.
8. Amirova G. Bolalar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning optimal yo'llari // Uzluksiz ta'lim. – T., 2015. – № 5.
9. Ergasheva G. Talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning asosiy komponentlari // Xalq ta'limi. – T.: 2017.

MODERN SCIENCE
& RESEARCH